

EL SILENCI I LA FATIGA DELS ESCRIPORS
Isidor Cònsul

Eslovènia és un país com un puny i el gran beneficiat, sens dubte, de la descomposició de l'antiga Iugoslàvia. La raó, diuen els entesos, és perquè pràcticament no hi havia minories sèrbies ni croates en un espai que no arriba a la meitat de Catalunya i dins d'una població que ben justet depassa els dos milions. La terra llueix una fesomia més centroeuropea que no pas mediterrània, però que també presumeix de la quarantena de kilòmetres de costa que treuen el nas a Capodistria.

Al racó nord-oest del país, a tocar dels Alps i de les fronteres d'Austria i d'Itàlia, la ciutat de Bled és una postal idíl·lica que ha jugat, al llarg dels darrers trenta anys, a fer de pont de diàleg entre les antigues Europes de l'Est i de l'Oest. Des de 1965, a recer del PEN Club Internacional i amb un esforç remarcable per la banda del Centre Eslovè, s'hi han dut a terme reunions anuals d'escriptors (les del Comitè de la Pau del PEN), que, vistes en perspectiva, han fet possible que els escriptors europeus no es miressin amb la mateixa malfiança que ho feien els governs del bloc de l'Est respecte de l'Oest, i viceversa.

Quan començaren els conflictes a l'ex-Iugoslàvia, els encontres de Bled obriren un debat sobre els nacionalismes, i empesos, més tard, per la brutalitat de la guerra, giraren l'esguard cap a la barbàrie sagnant que es viu a Bòsnia-Herzegovina. Per això, des de 1991, els escriptors del PEN eslovè han desplegat una formidable activitat d'assistència i solidaritat gremial. Les accions han anat des de les més elementals de recollir diners i dur-los personalment a Sarajevo, fins a buscar alternatives als refugiats de guerra vinculats al món de les lletres. I sempre que n'han tingut l'oportunitat han denunciat la barbàrie i han

multiplicat els esforços en benefici del diàleg i de la pau. Fins aquí els aspectes més nobles i positius de tot el sarau.

La darrera setmana de maig s'hi ha celebrat la reunió d'enguany que havia posat l'accent en una doble efemèrides: els cinquanta anys de l'acabament de la II Guerra Mundial i els trenta dels encontres del Comitè de la Pau. Ens hi hem trobat vuitanta escriptors, de trenta centres PEN, a l'entorn de dos eixos de discussió: El fascisme, ahir i avui i El paper dels escriptors i de la literatura, avui. Aquest segon, massa suat i tòpic. Han estat un grapat d'hores d'intervencions i de xerrameca, més que no pas d'autèntic debat, i n'he tret, humilment, les conclusions que presento:

- 1) S'ha començat a estendre un complot de silenci i d'allunyament de bona part dels escriptors respecte de la guerra. Fins al punt que parlar de Bòsnia, Sèrbia o Sarajevo produeix més cansament que no pas necessitat d'especulació reflexiva.
- 2) Hi ha una certa facilitat per al gest solidari si es pot concretar en forma de diners o bé signant declaracions generalistes. Però ja no resulta tan fàcil encarar-s'hi amb la responsabilitat moral que suposa portar penjada l'etiqueta d'intel.lectual. Surt més rendible tirar pilotes fora i declarar-se vençut per la fatiga.
- 3) Hi ha més tendència que no sembla a donar la raó als polítics de casa. El cas dels francesos és paradigmàtic i, en general, es mostren contraris a les actituds més combatives d'Alain Finkielkraut o d'Annie Le Brun. Aquesta manca d'esperit crític porta a titllar de vedettisme accions com les de Susan Sontag o de Juan Goytisolo a Sarajevo.
- 4) Sembla no haver-hi cap por davant dels senyals d'un cert fascisme ascendent. Tothom creu que la lliçó de la història fa irrepetible l'holocaust i fins algú qualificà d'hiperbòlic el títol del llibre de Carles Torner, La victòria pòstuma de Hitler, que hi vaig presentar.

La cinquena conclusió crec que les lliga totes i n'il·lumina el conjunt. Dins del PEN Club, qui tira del carro amb més entusiasme són els centres petits (eslovens, suecs i catalans, entre altres), potser perquè creuen que hi tenen alguna cosa a guanyar i, sobretot, perquè desapropiar una plataforma de projecció de la pròpia cultura com el PEN Club és un luxe que no és poden permetre. Hi ha literatures grans que no hi són mai (l'espanyola, per exemple) i altres d'igualmente poderoses que potser fa quinze o vint anys que hi envien, sempre, el mateix representant. Darrere de molts centres hi manca el teixit social de la literatura pròpia i un sol escriptor (a vegades dos o tres) acostumen a remenar sempre les mateixes cireres. Potser per aquest motiu, a les acaballes de la reunió, quan Michael Scammell, vice-president internacional, va plantejar unes observacions crítiques i va posar en paral·lel la situació actual a la dels anys trenta (amb la guerra civil espanyola, sobretot), de poc va anar que no se'l mengessin cru. Però, si l'anàlisi de Michael Scammell és correcta, no hi ha dubte que la fatiga i els silencis impliquen també una profunda deserció dels homes de lletres davant d'aquesta singular crisi de la història.

Isidor Cònsul